

Over de taal van Gramsbergen

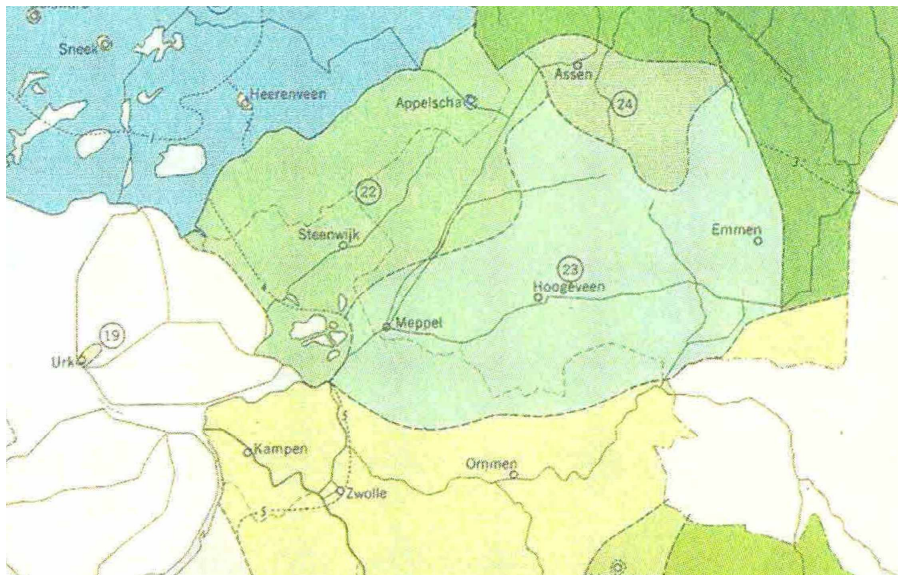
De taal van Gramsbergen: Sallands

Hieronder is een klein gedeelte van de streektaalkaart te zien die Jo Daan in 1968 tekende voor de *Atlas van Nederland*. Het groene gebied met nr. 22 is het gebied waar Stellingwerfs gesproken wordt, in gebied 23 (ook groen) Zuiddrents.

Let wel: het Stellingwerfse gebied omvat niet alleen de Friese Stellingwerven maar loopt door in Noordwest-Overijssel tot aan het Meppelerdiep; het Zuiddrents is ook grensoverschrijdend: ook het Staphorsts hoort er bijvoorbeeld bij.

In het lichtgele gebied, waarin Kampen, Zwolle en Ommen als plaatsen worden genoemd, wordt een variant van het Nedersaksisch gesproken die Daan Gelders-Overijssels noemde, en waarvoor we in Overijssel meestal de term Sallands gebruiken.

Gramsbergen ligt net ten zuiden van de grens tussen het Sallandse en het Zuiddrentse gebied.

Wat houdt dat in, dat de taal van Gramsbergen Sallands genoemd wordt?

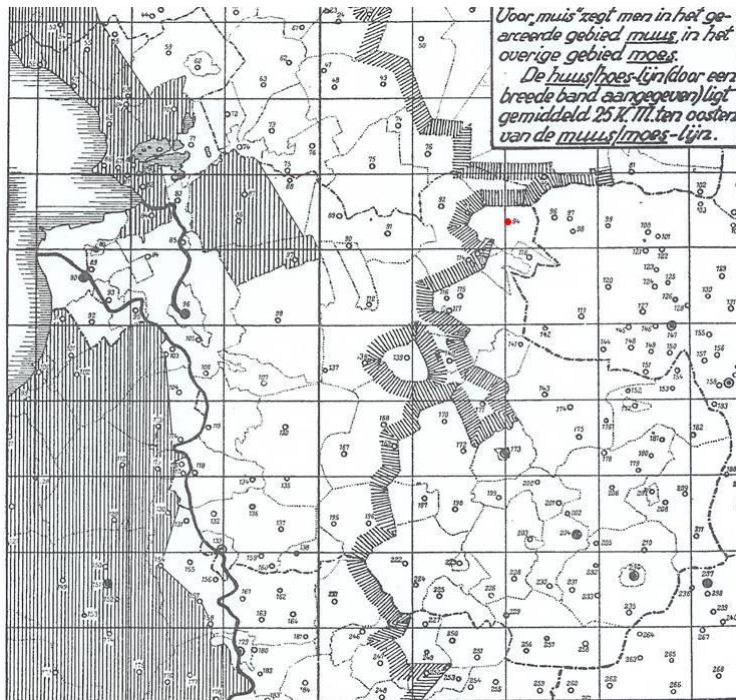
Een van de kenmerken van het Sallands ten opzichte van het Zuiddrents is dat de verkleinwoorden gemaakt worden *met* klinkerwisseling. Dat was voor Jo Daan het criterium op grond waarvan zij de grens tussen het Sallands (Gelders-Overijssels) en het Zuiddrents heeft getrokken. Het Sallands van bijv. Ommen heeft dus verkleinwoorden *met* klinkerwisseling:

Sallands	Zuiddrents	Nederlands
<i>hond - huntien</i>	<i>hond - hontien</i>	<i>hond - hondje</i>
<i>kop - köppien</i>	<i>kop - koppien</i>	<i>kop - kopje</i>
<i>zak - zäckien</i>	<i>zak - zakkien</i>	<i>zak - zakje</i>

In Gramsbergen zegt men tegenwoordig: *huntie, köppie, zäckie*, zonder de slot-*n* van de verkleinwoorduitgang, maar dus wel met klinkerwisseling.

Hoes, oet, boeten

Het oostelijke Gramsbergen is op de kaart hieronder met een rode stip aangegeven. Deze kaart van G.G. Kloeke, die al heel lang geleden is getekend en die verscheen in een artikel van zijn hand in 1931, laat zien waar in Overijssel *huus* en waar *hoes* wordt gezegd. De grens loopt min of meer tussen Twente en Salland

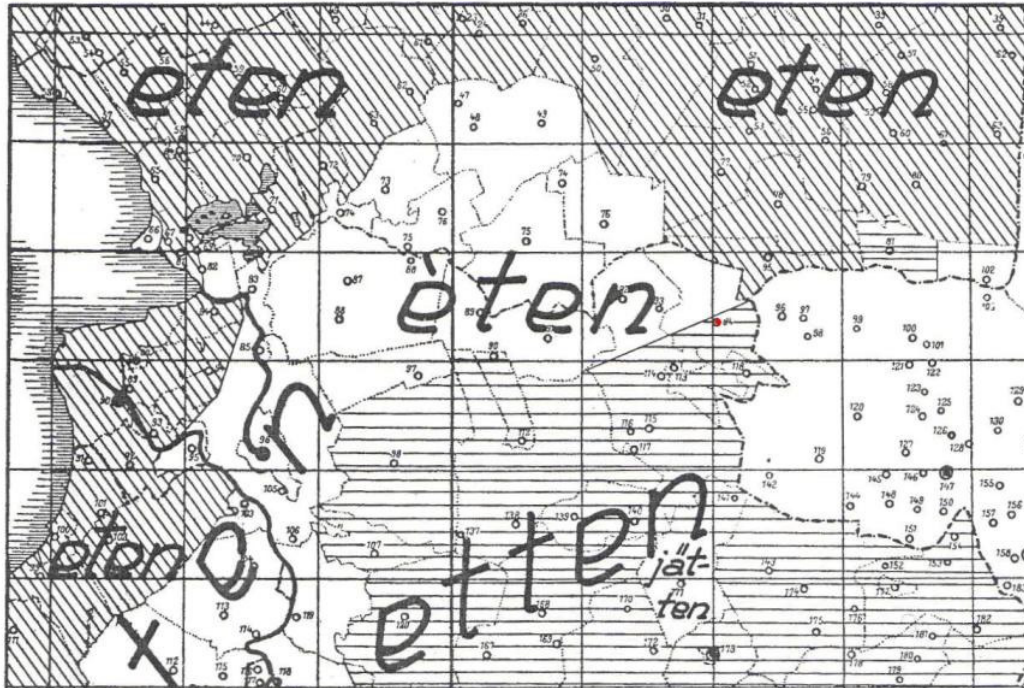

De huus-hoes-kaart. Uit: Kloeke, G.G., 'De taal van Overijssel.' In: Engelen van der Veen, G.A.J. van, G.J. ter Kuile en R. Schuiling (red.), Overijssel. Deventer 1931, p. 840

Gramsbergen ligt duidelijk ten oosten van de *huus-hoes*-grens. Net als in 1931 zegt men hier nog steeds *hoes* in plaats van *huus*. Maar ook andere woorden die wat westelijker een *uu* hebben, worden in Gramsbergen met een *oe* uitgesproken: *oet*, en *boeten* bijvoorbeeld (voor 'uit' en 'buiten'). In Hardenberg zeggen ze *uut* en komen *buten* en *boeten* beide voor (deze informatie komt uit het *Woordenboek van Overijssel*).

Nog een grens

In de buurt van Gramsbergen ligt nog een aansprekende grens, nl. de grens tussen het gebied waar niet *eten* maar *etten* gezegd wordt, en het *èten*-gebied. Op de kaart hieronder is de rode stip Gramsbergen.

Gedeelte van de kaart van het woord "eten". Uit: Kloeke, G.G., 'De taal van Overijssel.' In: Engelen van der Veen, G.A.J. van, G.J. ter Kuile en R. Schuiling (red.), Overijssel. Deventer 1931, p. 833

Ook deze kaart is al heel oud. Hier is wel wat veranderd: in Dedemsvaart èt ze allang niet meer, maar eet ze tegenwoordig. Maar in Hardenberg en Gramsbergen et ze nog altijd! Gramsbergen sluit aan bij het zuidelijk Sallands-Twentse gebied waar veel meer korte klinkers worden gehoord dan in het westen en noorden van de provincie. Niet alleen in etten, maar ook bijv. in kokken 'koken', sprekken 'spreken', hoppen 'hopen' etc. In Hardenberg heeft men in deze woorden dezelfde korte klinker.

Uit de woordenschat van Gramsbergen

Wat denkt u dat de volgende woorden en zinnestjes betekenen:
(de oplossing vindt u aan het eind, na *Verder lezen/studeren*)

1. Zie hef hum 't halster of-edaone.
2. Ze heulen mi'j veur 't läppie.
3. Hie gung sluupstättend de deure oet.
4. Dät is een grote laampe zonder licht.
5. Zuties-an gunge wi'j däle met de ballon.

Verder lezen/studeren

Een aantal woorden en zinnen die in dit stuk zijn genoemd, komen uit het cursusboek van de *Cursus Noordoost-Overijsselse Taal en cultuur*, die door de IJsselacademie in de gemeente

Hardenberg werd georganiseerd in de jaren 2005 en 2006. Ander materiaal is gehaald uit het *Woordenboek van Overijssel*, waarin ook veel Gramsbergens materiaal te vinden is.

Hendrik Roelofs schreef twee boeken over de taal van Gramsbergen, beide getiteld: *Streektaal van Gramsbergen in woorden en gezegden* (Gramsbergen 1993, 1998). Hij schreef ook verhalen (*Verhalen oet Gramsbergen*, 1994) en gedichten. Een andere Grambarger auteur is *Dientje Jonkeren*.

Oplossingen:

1. Zij heeft de verkering verbroken.
2. Ze hielden mij voor de gek.
3. Hij ging met de staart tussen de benen de deur uit.
4. Het is een verwaand persoon.
5. Zachtjesaan gingen we naar beneden met de ballon.